

Віталій Тучинський

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)

**Валерій Рекрут. Нариси життя Гайсинщини. Українська революція (1917-1921 рр.):
Події. Особи. Роздуми. Книга 1.: Доба Української Центральної Ради. (4 березня
1917-29 квітня 1918 рр.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 420 с.**

Анотація. У статті зроблено спробу прорецензувати монографію Валерія Рекрута в якій досліджуються соціально-економічні та політичні процеси, що відбувалися на території Гайсинщини у період Центральної Ради та Української Народної Республіки (березень 1917 – квітень 1918 рр.). Дослідження характеризує ґрунтовна та різноманітна джерельна база, основу якої складають вперше введені до наукового обігу архівні документи та матеріали. Автору вдалося відтворити події, що відбувалися в одному із повітів Подільської губернії на тлі загальноукраїнських політичних процесів.

Ключові слова: Поділля, Гайсинщина, Українська революція 1917-1921 рр., Центральна Рада, місцеве самоврядування, земельна реформа

Сучасний етап розвитку вітчизняної історичної науки характеризується гострою нестачею фахових краєзнавчих досліджень періоду Української революції 1917-1921 років. А тому вихід у світ чергової праці добре знаного подільського краєзнавця Валерія Рекрута, присвяченої історії окремого регіону у переломні часи революційних подій, має не лише пізнавальне значення, а ще раз підтверджує беззаперечний факт про те, що здобуття незалежності нашою державою у 1991 році спирається на багатовікову історичну традицію, волю та бажання широких верств українського народу.

Рецензовану роботу характеризує ґрунтовна джерельна база, основу якої складають документи та матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного історичного архіву в м. Києві, Державного архіву Вінницької області. Вагомим джерелом фактологічного наповнення праці виступили матеріали періодичної преси періоду революції, зокрема газети «Вестник губернского исполнительного комитета», «Подольские губернские ведомости», «Народна воля», «Поділля», «Наш шлях» та ін.

Структура роботи є цілком логічною і відповідає її меті та дослідницьким завданням. Монографія складається із вступу, двох частин, що поділені на підрозділи, висновків, додатків та іменного покажчика.

У першій частині «Гайсинський повіт у період становлення Української Центральної Ради», що komponується із шести підрозділів, послідовно відтворюються події від Лютневої революції до жовтневого перевороту та проголошення Української Народної Республіки. Нашу увагу привернула глибока характеристика особливостей соціально-економічного становища регіону навесні 1917 року. Найбільш складним та насиченим різноманітними сюжетними лініями виявився підрозділ у якому досліджується роль єврейського населення у життєдіяльності Гайсина та повіту. Тут автор аналізує сферу торгівлі через призму україно-єврейських відносин. Значним за обсягом та оригінальним за змістом є підрозділ у якому досліджуються особливості проведення земельної реформи на теренах Гайсинщини, яка як слушно зауважує автор більше нагадувала політичну боротьбу ніж намагання вирішити це першочергове завдання в інтересах селян.

Друга частина «Гайсинщина на етапі проголошення Української Народної Республіки та падіння Центральної Ради», що поділяється також на шість підрозділів, стосується видозмін суспільної свідомості мешканців повіту в період виборів до Установчих зборів, жовтневого перевороту та присутності австро-німецьких військ. Окремий підрозділ присвячено діяльності закладів освіти Гайсина протягом 1917-1918 навчального року. Тут подано цікаву характеристику освітньої мережі, що була типовою для повітового міста Поділля. Підсумовуючи діяльність навчальних закладів, автор прийшов до висновку про те, що незважаючи на спроби Центральної Ради та УНР зламати імперську систему освіти, швидких та ефективних зрушень у напрямку українізації освіти так і не відбулося. На прикладі Гайсинського повіту автор рецензованої праці наводить конкретні приклади помилок та прорахунків органів влади та управління Української Народної Республіки стосовно вирішення земельного, фінансового та військового питання, що призвело до її падіння 29 квітня 1918 року.

Застосовуючи проблемно-хронологічний метод у поєднанні з іншими методами наукового дослідження автор зробив вдалу спробу показати не лише весь спектр суспільно-політичних процесів, що відбувалися на Гайсинщині та в окремо взятих населених пунктах краю, а й подати узагальнену картину подій, які відбувалися на Поділлі. Використовуючи значний масив фактичного матеріалу автор монографічного дослідження намагався показати складність та суперечливість суспільно-політичних, соціально-економічних та етнокультурних подій і на їх основі простежити зміни настроїв та політичних вподобань різних верств населення повіту. Цікавою видається та частина праці де досліджується політична діяльність відомих уродженців Гайсинщини та їх участь у подіях Української національної революції. Ми повністю погоджуємося із висновком автора дослідження про те, що активні політичні процеси серед національних меншин, зокрема євреїв, поляків та росіян, які переслідували свої інтереси, не змінили національного характеру революційних подій і розчинялися в українському національному русі спрямованому на творення власної держави.

Заслугує на увагу і судження В. Рекрута про те, що «для Гайсинщини період доби Української Центральної Ради став не лише уособленням невідповідності української влади до самостійного державного управління, а й вилився у демонстрацію її нездатності протистояти методам політичної боротьби, які виходять за рамки принципів демократії та гуманізму».

Варто також відзначити ще одну особливість, що надає праці оригінального характеру. Автор широко цитує значну кількість документальних та історіографічних джерел та надає власні, вдало обґрунтовані судження, що завершуються цікавими узагальненнями та висновками.

Рецензована робота містить цікаві та інформаційно насичені додатки, що суттєво доповнюють її основний зміст. Іменний покажчик до монографії значно полегшує опрацювання тексту, насиченого об'ємним фактичним матеріалом і, відповідно великою кількістю учасників досліджуваних подій.

Позитивно оцінюючи рецензовану працю в цілому, хотілося б висловити декілька побажань та пропозицій. Дослідження такого рівня мусить мати ґрунтовну характеристику джерельної бази та історіографічну довідку, які варто виділити в окремий розділ. Деякі висновки автора про роль і місце єврейського населення міста та повіту подаються без належного обґрунтування, крім того, досліджуючи вказані питання автор суттєво виходить за хронологічні межі своєї праці досліджуючи єврейську колонізацію Правобережної України з XVI століття.

Висловлені зауваження та побажання не впливають на високу загальну оцінку рецензованої праці. Одержані результати та висновки є обґрунтованими й мають вартісне наукове значення, оскільки у сукупності вирішують суттєву краєзнавчу наукову задачу – комплексно відтворюють особливості соціально-економічного, політичного та духовного життя Гайсинського повіту Подільської губернії в період зламу Російської імперії, Тимчасового уряду та становлення Центральної Ради та УНР. Видання є також вагомим внеском у поповнення джерельної бази подільського краєзнавства періоду Української революції 1917-1921 років. Сподіваємося, що монографія не залишиться поза увагою істориків, краєзнавців та всіх тих хто цікавиться історією Поділля та Гайсинщини.

Виталий Тучинский

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
кандидат исторических наук, доцент(Украина).

Валерий Рекрут. Очерки жизни Гайсинщины. Украинская революция (1917-1921 гг.): События. Персоналии. Размышления. Книга 1.: Период Украинской Центральной Рады. (4 марта 1917-29 апреля 1918 гг.). Винница:ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 420 с.

Аннотация. В статье сделана попытка прорецензировать монографию Валерия Рекрута, в которой исследуются социально-экономические и политические процессы, происходившие на территории Гайсинщины в период Центральной Рады и Украинской Народной Республики (март 1917 - апрель 1918) Исследование характеризует основательная и разнообразная база источников, основу которой составляют впервые введенные в научный оборот архивные документы и материалы. Автору удалось воссоздать события, происходившие в одном из уездов Подольской губернии на фоне всеукраинских политических процессов.

Ключевые слова: Подолье, Гайсинщина, Украинская революция 1917-1921 гг., Центральная Рада, местное самоуправление, земельная реформа.

ABSTRACT

Vitaliy Tuchynskyi

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
PhD (History), Associate Professor (Ukraine)

Valerii Rekrut. Essays on the life of Haisynschyna. Ukrainian Revolution (1917-1921): Events. Personalities. Thoughts. Book 1.: Times of the Ukrainian Central Rada (March 4, 1917-29, April 1918). Vinnytsia: LLC "Mercury-Podillya". 420 p.

In the article an attempt is made to protract the monograph of Valerii Rekrut that explores the socio-economic and political processes that took place in the Haisyn region during the Central Rada and the Ukrainian People's Republic (March 1917 - April 1918).

The research is based on the thorough and diverse sources, mostly archive documents presented for the first time. Ukrainian periodicals of this period are also widely used. The first section of the monograph examines the events that took place in the territory of the Haisyn district during the Central Rada, in particular the formation of local authorities, the peculiarities of land reform and food shortages. The second part of the work is devoted to the characterization of the political and socio-economic situation in the Haisyn region during the UPR.

The author focuses heavily on describing the peculiarities of the national-cultural processes that were being activated at this time. This applies, in particular, to the activities of Jewish, Polish and Russian political powers pursuing their political interests. The section also analyzes the educational activity in the Haisyn region in the context of the formation of a national Ukrainian school. The author managed to recreate the events that took place in one of the districts of Podolia governorate on the background of nationwide political processes, and therefore the monograph deserves a highly positive assessment.

Key words: Podillya, Haisynshchyna, Ukrainian Revolution 1917-1921, Central Rada, local government, land reform.

Статтю подано до редколегії 21.03.2019 р.